

This item is the archived peer-reviewed author-version of:

Een decreet, besluit of reglement dat duidelijk geschreven is

Reference:

Hendrickx Karl.- Een decreet, besluit of reglement dat duidelijk geschreven is
Tijdschrift voor wetgeving - ISSN 1373-9743 - 2022:1(2022), p. 18-20
To cite this reference: <https://hdl.handle.net/10067/1875080151162165141>

Een decreet, besluit of reglement dat duidelijk geschreven is

Samentrekkingen in zinnen kunnen voor dubbelzinnigheid zorgen in regelgeving. Uit een bekend arrest van het Amerikaanse hoogerechtshof blijkt hoe moeilijk het is in dergelijke gevallen de wet te interpreteren. Beter voorkomen dan genezen dus.

Een wettekst wordt verondersteld zo weinig mogelijk ruimte voor ongewilde interpretatie te laten. De woorden moeten zo goed mogelijk weergeven wat de wetgever bedoelt. Soms impliceert dat een bepaalde vrijheid van interpretatie, maar dan moet dat ook duidelijk blijken uit de bewoordingen: *openbare orde, goede zeden* enzovoort zijn begrippen waarvan elke jurist weet dat ze eigenlijk bedoeld zijn om rechters een bepaalde interpretatievrijheid te bieden. Anders is het gesteld als de formulering onbedoeld dubbelzinnig is: welke interpretatie moet dan worden gevolgd?

Samentrekking

Dat kan bijvoorbeeld het geval zijn bij een nevenschikking waar niet meer met zekerheid kan worden besloten of er een samentrekking is gebeurd of niet. Wat uitleg en enkele voorbeelden maken dat snel duidelijk.

Als in een nevenschikking een bepaald woorddeel, woord of een bepaalde woordgroep in elk lid voorkomt, kun je dat woorddeel, woord of die woordgroep maar één keer vermelden en in de overige leden van de nevenschikking achterwege laten. Zo zeggen de meeste mensen *koude en warme dranken* in plaats van *koude dranken en warme dranken*, omdat uit de context duidelijk blijkt dat ook bij *warme* de toevoeging 'dranken' moet worden gedacht. Samentrekking maakt een tekst vlotter en aangenamer, want je vermijdt nodeloze herhaling.

Als er een stukje van een woord niet wordt herhaald, blijkt dat duidelijk uit het streepje dat we in de plaats schrijven: *geboorteplaats en -datum*. In andere gevallen blijkt meestal uit de context dat er een samentrekking is gebeurd. Zo zou je in theorie de zin "*Koude en warme dranken zijn twee onlosmakelijk verbonden ingrediënten van een goede kerstmarkt*" kunnen fabriceren, waarbij menig lezer wellicht even op het verkeerde been wordt gezet. Je leest de verbinding *koude en warme dranken* immers automatisch als een samentrekking omdat ze in een standaardcontext meestal samen horen.

Onduidelijk antecedent

Onduidelijker wordt het als een nabepaling of bijzin verwijst naar een antecedent (het woord of de bepaling waarbij de bijzin hoort) dat uit meerdere leden bestaat, zoals in "*De politieagenten en ambtenaren die daartoe bevoegd zijn, kunnen de toepassing van deze regel controleren*". Op wie slaat de bijzin *die daartoe bevoegd zijn*? Alleen op ambtenaren of zowel op ambtenaren als politieagenten? Dat is niet zo gemakkelijk uit te maken: beide zijn grammaticaal mogelijk.

Een eerste hulpmiddel kan de betekenis, de beschreven werkelijkheid zijn. Meestal hebben politieagenten geen echt speciale bevoegdheden: ze hebben normaal gezien de bevoegdheden die aan hun functie verbonden zijn zonder meer. Tenzij de wetgever speciale soorten agenten zou bedoelen, maar dan had hij dat wellicht vermeld: agenten van de gerechtelijke politie, van de opsporingsdiensten, van de militaire politie of wat nog meer. Ambtenaren daarentegen hebben normaal niet de bevoegdheid om de toepassing van regels te controleren, laat staan overtredingen te bestraffen. Op basis van de beschreven werkelijkheid lijkt het duidelijk dat de wetgever bedoeld

heeft dat alle politieagenten en alleen die ambtenaren die bevoegd zijn, de toepassing van de regel mogen controleren. Maar helemaal zeker zijn we niet.

Last antecedent rule

In sommige gevallen zijn beide situaties realistisch en dan wordt het pas echt moeilijk. In de Amerikaanse rechtsleer komt dat uitgebreid aan bod, tot in een bekend arrest van het hooggerechtshof toe.

Zo hanteren veel Amerikaanse rechtbanken de zogenoemde *last antecedent rule*, waarbij ze wetteksten zo interpreteren dat dergelijke bijzinnen alleen op het laatste deel van een meervoudig antecedent terugslaan tenzij uit de context manifest het tegendeel blijkt. Andere gebruiken dan weer de *across the board rule* die zegt dat je de volledige meervoudige bepaling als antecedent moet gebruiken¹. De *last antecedent rule* is ondertussen een vaste interpretatieregel geworden in Amerikaanse jurisprudentie, maar in sommige gevallen blijft hij schuren en dat tot op het hoogste niveau.

Zo kwam in 2015 de zaak *Lockhart v. United States* voor het Amerikaanse hooggerechtshof². In deze zaak stond Avondale Lockhart, die kinderpornografie bleek te bezitten, terecht voor de verkrachting van zijn volwassen vriendin. De toepasselijke wetgeving bepaalde dat “*anybody caught possessing child pornography is subject to a 10-year mandatory minimum sentence if he has a prior state court conviction “relating to aggravated sexual abuse, sexual abuse, or abusive sexual conduct involving a minor or ward.”*”

De hele zaak draaide rond de bepaling *involving a minor or ward*. Lockhart bleek kinderporno te bezitten en een volwassene te hebben verkracht, maar moest hij op basis van deze bepaling voor de verkrachting van zijn volwassen vriendin worden veroordeeld tot minimum tien jaar, of kon dat ook minder zijn? De discussie ging immers over het feit of de bepaling *involving a minor or ward* alleen sloeg op *abusive sexual conduct* (het onmiddellijk voorafgaande deel), dan wel ook sloeg op *aggravated sexual abuse* en *sexual abuse* (de eerste twee leden van de drieledige nevenschikking). In het eerste geval moest Lockhart tot minimum tien jaar worden veroordeeld, want hij had zich schuldig gemaakt aan *sexual abuse / aggravated sexual abuse*. In het tweede geval kon een lichtere straf, want hij had zich niet schuldig gemaakt aan die daden met een minderjarige, alleen met een meerderjarige.

Het hof, met een meerderheid van zes rechters op acht, koos de eerste en dus ook strengste visie. Het volgde daarmee de traditionele *last antecedent rule*, die bepaalt dat in dergelijke gevallen de bijzin alleen op het laatste lid van de nevenschikking slaat, tenzij daardoor een manifest absurde betekenis zou ontstaan.

¹ Lawrence M. Solan, *The Language of Judges*, Chicago and London, The University of Chicago Press, 1993, p. 29 e.v.

² Supreme Court of the United States, 1 maart 2016, [Lockhart V. United States](#), No. 14–8358, www.supremecourt.gov.

Dissenting opinion: gewone taalregels

De *dissenting opinion* van de twee rechters die de beslissing niet steunden, bevatte echter taalkundig heel plausible argumenten en kreeg daardoor heel wat weerklank in de pers. Rechter Elena Kagan, auteur van de *dissenting opinion*, kreeg er expliciete lof voor³.

Kagan toont immers met pertinente voorbeelden aan dat de *last antecedent rule* in het normale Engelse – en overigens ook Nederlandse – taalgebruik niet werkt. Zij schuift de tegengestelde regel, de *series qualifier canon* regel naar voren. Die bepaalt dat een bepaling aan het einde van een duidelijke, parallelle opsomming ‘normalerwijze’ slaat op de hele reeks. Rechter Kagan schrijft zelf dat ondanks de *fancy name* van de regel, hij doodsimpel is. Stel je voor dat iemand zegt dat hij “*een acteur, een regisseur of een producer van de nieuwe Star Warsfilm*” zou willen ontmoeten. Dan weet iedereen meteen dat hij niet alleen een producer van Star Wars wil ontmoeten, maar ook een acteur of een regisseur van die specifieke film en niet van een andere. Net hetzelfde als iemand bij een vastgoedkantoor informeert naar “een huis, een flat of een appartement in New York”. De koper zal best verveeld zijn als het vastgoedkantoor een huis in Californië voorstelt en in New York alleen een appartement. Hetzelfde geldt ook in juridische teksten, besluit Kagan. Als iemand een verkeersboete zou krijgen op basis van “de schending van een wet, regel of bepaling over handel in aandelen met voorkennis”, zal hij die boete zeker aanvechten.

Kagan besluit dat onze gewone taalregels ook moeten worden toegepast in wetteksten en dat Lockhart dus niet kan worden veroordeeld tot tien jaar, omdat zijn vriendin volwassen was en geen minderjarige. Bovendien verwijst ze naar het principe dat bij twijfel, het recht in het voordeel van de verdachte moet spelen.

Context en ratio legis

Maar Kagan overtuigt alleen haar collega Stephen Bryer en niet de overige zes rechters van het hof, die dus een meerderheid vormen voor de andere interpretatie. Zij steunen zich op een voor ons Europeanen voor de hand liggend maar in de Amerikaanse rechtstraditie van ‘eenvoudig de tekst van de wet lezen zonder meer’, veel minder vanzelfsprekend argument: het Amerikaanse federale Strafwetboek zelf is ingedeeld in drie grote hoofdstukken met als titels *Aggravated Sexual Abuse*, *Sexual Abuse* en *Sexual abuse of a minor or ward*. De meerderheid besluit daaruit dat de wetgever duidelijk drie aparte categorieën wilde maken, waarbij minderjarigheid maar in één categorie meespeelt.

Wat er ook van zij – de Amerikaanse rechtstraditie verschilt van de onze - niemand zal betwisten dat het beter is dergelijke grammaticale dubbelzinnigheden te vermijden. Mij zijn geen soortgelijke gevallen in ons Belgische rechtssysteem bekend, maar niettemin geldt: beter voorkomen dan genezen.

Komma als oplossing?

Hoe los je dit als wetgever dan op? We kijken even terug naar het eerste voorbeeld: “*De politieagenten en ambtenaren die daartoe bevoegd zijn, kunnen de toepassing van deze regel controleren*”.

³ Mark Joseph Stern, “[Elena Kagan is the Best Writer on the Supreme Court](https://www.slate.com)”, *Slate*, 1 maart 2016, www.slate.com

Sommigen denken dat de oplossing in een komma ligt. Een komma toevoegen voor *die* zou in dit geval niet helpen: *politieagenten en ambtenaren, die daartoe bevoegd zijn* zou immers impliceren dat niet alleen alle politieagenten maar ook alle ambtenaren automatisch voor dergelijke zaken bevoegd zijn. Dat lijkt al zeker in tegenspraak met de normale gang van zaken, en het is ook niet de gewoonte van de wetgever om overbodige en vanzelfsprekende weetjes toe te voegen in rechtsregels – want dat is een dergelijke uitbreidende bepaling uiteindelijk: een leuk maar strikt genomen overbodig weetje.

Een komma voor het woordje *en* zou wel helpen. De vermeende regel dat er nooit een komma voor *en* kan komen, is dus niet juist. Om een sterke scheiding aan te geven, zoals hier, kan een komma voor *en* wel dienstig zijn: *politieagenten, en ambtenaren die daartoe bevoegd zijn* laat geen dubbelzinnige interpretatie meer toe. Merk overigens op dat in de Amerikaanse bepaling er ook een komma staat voor het derde lid, dat nochtans met *or* begint, een voegwoord dat net zoals het Nederlandse *of* normaliter ook niet wordt voorafgegaan door een komma (*sexual abuse, or abusive sexual conduct involving...*).

Toch is dat niet de meest elegante en evenmin meest duidelijke formulering. In dergelijke delicate gevallen kun je beter de eenduidige interpretatie van je wettekst niet laten afhangen van één komma. Beter is de gehele zin te herformuleren of op zijn minst het voorzetsel te herhalen zodat duidelijk wordt waar de scheiding tussen beide leden ligt: “*De toepassing van deze regel wordt gecontroleerd door de politieagenten en ook door die ambtenaren die daartoe specifiek bevoegd zijn.*”

Karl Hendrickx

Taaladviseur Rekenhof en hoofddocent Rechtstaalbeheersing UA en KULeuven